

НАЦІЯ В ПОХОДІ

NATION IM AUFBRUCH

Орган
української державницької думки

На правах рукопису.

НАЦІЯ В ПОХОДІ

ДВОТИЖНЕВИК, ОРґАН УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНИЦЬКОЇ ДУМКИ

Видав В. Кужим, Bln.-Zehlendorf, Kirchstraße 4, Tel. 85 20 51

Редагує Юрій Косач.

зшиток девятий

Берлін, 30. Червня 1939

Зміст:

ІВАН БРУСНИЙ: Державний провід
Др. ГРИГОРІЙ СІМАНЦІВ: На новий шлях
М. МИРОНЕНКО: Фабрика дематотії
МИКОЛА ГОСТРИЙ: Рапіра й камінюка
В. А.: Кольонізаційна політика сталінату
ОБ: Англо-советський союз і Україна
Ідеї, люди й чини
ІГ: За який націоналізм?

NATION IM AUFBRUCH

Halbmonatschrift der ukrainischen nationalen Staatsideologie

Herausgeber: W. Kujim, Bln.-Zehlendorf, Kirchstrasse 4, Telefon 85 20 51

Hauptschriftleiter — Jurij Kossatch.

Tiskem »Zádruha«, акс. spol., Praha XII., Bělehradská 97.

НАЦІЯ В ПОХОДІ

NATION IM AUFBRUCH

ОРГАН УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНИЦЬКОЇ ДУМКИ

ІВАН БРУСНИЙ

Львів

Державний провід України

Поривами жадоб і мрій
Щодня стрункіше вгору, вгору
Над обрій димний і хмурний
Встає напруженість собору.

— — — — —
Нехай не камінь він іще,
Ще тільки думка, тільки мрія,
Та в скрові гнівно вже гуде
Одухотворена стихія.

С. Гординський „Собор“

Універсальний бік проблеми легітимізму — це притаманна людському родові безнастанна боротьба за здійснення справедливого й морального суспільного ладу. В цім виді легітимізм явище універсальне, спільне всім країнам і століттям.

Однак в сучасній українській дійсності має проблема легітимізму реально окреслений політичний зміст. Це справа легального національного проводу. Іншими словами: котрий з українських політичних осередків може правно виступати як провід нації? Іншими словами: де майбутнє правительтво відновленої Держави?

Попробуємо коротко зясувати вагу поставленої вище проблеми. Українці перейшли в кількох минулих десятиліттях величезну еволюцію: від позему етнографічної племінності до позему модерної нації, що досягла самостійного державного побуту — і втративши його — змогла його реституувати. Ясно, що кожному етапові еволюції відповідає рівноважний ступінь організаційних форм. Ступінь т. зв. народництва — перші осередки культурно-освітньої праці. Освідомлення політичних завдань покищо в рямах скромного автономізму — перші початки партійної організації, політичної преси та парламентарного представництва. Кожному етапові ступнево

щораз сильнішої національної самосвідомости відповідає вища організаційна форма.

Українська державність гряде. Це не мрія, химера, утопія. Українська державність вже існує — як імператив об'єднаного хотіння нації. Мільйони хочуть України, бо знають, що без України нема їм життя: ні матеріальної волі й добробуту, ані — що важніше — цього мінімуму справедливости й морального порядку, що без них людина почуває себе нещасним, потоптаним черваком. Імператив мільйонів об'єктивізується в дійсності. Це віра, що розвалює і переносить гори.

В таких обставинах, коли кожний рік і кожний місяць можуть принести здійснення української державности, проблема національно-державного проводу висувається на перший плян. Отже осмілюємося твердити, що це саме найважливіше питання сучасної української політики. Питання проводу й провідництва виринає з усіх статей, резолюцій, нарад, дискусій і відозв — однаково в краю й на еміграції. І чим далі в міру того, як світові події й грядуча воєнна хуртовина актуалізують українську справу, питання всенаціонального центру ставатиме щодалі більш важне й пекуче. Маса правильно відчувають історичну течію, стільки палкої уваги присвячують питанням проводу, провідництва, національної консолідації і т. ін.

І від розв'язки проблеми залежить даліше існування нації. Розважимо добре — так не випустимо нагоди з рук, переможемо, станемо вільним народом. Дамо кепський одвіт — так ледви досягнувши шпилья, наново провалимося в чортотрий руїни і земного пекла. Хай мementoм будуть для нас 1917—1920 р.р. і Карпатська Україна.

Чи відчуваєте повагу питання?

ГРИГОРИЙ СИМАНЦІВ, др. прав

Прага

На новий шлях

Увазі бувших своїх студенських товаришів і зокрема кол. однородців та співучасників нашої визвольної боротьби минулих літ, коли ми майже всі ще до рядів академічної молоді належали та під гаслами демократії й республіканізму здебільшого гуртувались у своїх станових студенських організаціях і товариствах та слухняний „народ“ для укр. політичних партій творили, ці рядки — заклик призначаю.

Під цю пору, як що не для всіх нас, то принаймні для переважної більшости, є вже поза всякими сумнівами, що ці гасла й зокрема впливаючий із них республікансько-демократичний метод

організації укр. національного визволення і державного відродження все наше т. зв. свідоме українство, отже й нас у тім числі, завів, тобто, в укр. обставинах нашого національно-політичного самовизначення цей метод, що й для нас у свій час був провідним, виявився непридатним, чи вірніше сказати — шкідливим.

Неминуче пов'язаний з партійною диференціацією суспільно-активних сил, цей метод при українцям властивому індивідуалізмі та партикуляризмі неодмінно призводив не до національного консолідування, а навпаки — розпорошення та взаємонищення активних сил, а це націю нашу недержавну торощило та ослаблювало у відбойності супроти чуженаціонального ворожого оточення.

Отже вже на часі всім нам одверто це констатувати і признати, як свою помилку, рівнозначну майже злочиніві, й зробити з цього належний висновок, дійсних патріотів гідний. Практично це означає раз назавжди зректися одідишеного по національно нам чужих, духових батьках республікансько-демократичного методу національно-політичної роботи, як методу недоцільного та народній спільності безперечно шкідливого, і не лише духово, але й організаційно переключитися на шлях клясократичного неомонархізму, в публікаціях бл. п. українського історика В. Липинського всебічно й вичерпливо окресленого та живучою генерацією староукраїнського Гетьманського роду Скоропадських, як будучою ж всеукраїнською національною королівською династією, зарепрезентованого.

Зробимо ж це в повному переконанні, що це буде єдино вірний і надійний шлях, який нас до цілі приведе, тобто весь Український народ зєднає і з неволі висвободить та його будучність забезпечить, як повноправного й свої права в будуччині боронити здібного члена в сімі вільних великих народів сучасного культурного світу.

Хай це буде з нашого боку політична „зміна віх“, чи як там хтось це назве, на цьому нам не залежить, навпаки — було б нижче нашої національної гідності уперто нехтувати укр. монархічний рух тільки тому, що звикли ми республікансько-демократичними категоріями мислити, забуваючи, що в той час, коли починали формуватися загальні контури нашого політично-суспільного світогляду, були ми дітьми державно й культурно поневоленого народу, наслідком чого нашими „духовими батьками“, на творах яких ми здебільшого виховувалися, були або москалі, або поляки, з природи свої засадниче ворожі укр. національному визволенню.

А зрештою, коли ми уважніше придивимося, то побачимо, що клясократія у формі Трудової монархії в трактуванні її великого творця-ідеолога В. Липинського є властиво удосконаленою формою демократії. Так що переключення наше на цей новий для нас шлях — це не спроневерення наших юнацьких ідеалів, а навпаки — найвище наближення до них. Отож не марнуймо далі ані сил, ані часу!

МИКОЛА МИРОНЕНКО

Відень

Фабрика демагогії

В останні часи, т. зв. націоналістична (ОУН) преса в ударному порядку займається нападами на Гетьм.-державницький рух. Всі оунівські органи й органчики, всі оунівські „специ“ від пера, всі „націоналістичні пресові служби“ мобілізують свої сили й напружують убогі умики, щоб повести генеральний наступ „по всій лінії“. Не один із націоналістичних ветеранів і новоспечених „націоналістичних“ неофітів одержав приділ на „ліквідацію гетьманської небезпеки“. Пишуть, перекладають, розсилають, передрукують... Фабрика брехні, провокації, демагогії, клевети функціонує...

Ось мали ми нагоду між інш. читати передрук із київської „Нової Ради“ з 17(4) XII. 1918 р. п. з. „Під суд!“, забезпечений вже сучасними коментарями, а друкований в „Укр. Слові“ й у „Націоналісті“. Метода цілковито хиблена. Вона вказує тільки на велику убогість аргументів, якими можуть послуговуватись вороги Гетьманської Ідеї. Квіточок публіцистичного базару, з 1918 р., що поборював Гетьманську Державу, можна найти дуже багато; вистане поритися в архівах. Вся українська преса 1918 року писала проти Гетьманської Держави. Та що з того? Не один із тих, які в тій пресі писали, сьогодні не лише жалкує ним написаного, але в нинішній Гетьманській пресі обороняє якраз те, що перед 20-ма роками ганьбив останніми словами. Краще зробив би пропаганд. реферат ОУН, коли б наказав „ударним“ порядком просто передруковувати большевицьку пресу, що писала й пише досі однаково проти Гетьманської Держави й Гетьмана Павла. Там, принаймні, нема ні протиріч, ні недомовлень. Але оунівець хитріший. Він воліє прикритись старенькою, богудухавинною, запиленою „Новою Радою“ й цитувати її протигетьманський пашквіль, писаний другого дня по упадку Гетьм. Держави (спробувала б вона тоді писати інакше!) Прозора й нікчемна демагогія!

„Під суд!“ кличе ОУН (цитуючи „Нову Радю“) Гетьмана Павла й Його міністрів, М. Василенка, Лизогуба, Кістяківського, Рогозу. Деякі з них уже не живі: М. Василенко умер на большевицькому засланні, ген. Рогоза й Ф. Лизогуб упали ще в 1919 р. од большевицької кулі.

Етична людина не дозволить собі витягати про трагічно умерлих людей пашквілів, писаних за їх життя у щоденній газеті. Може це робити історик, що для об'єктивної оцінки доби видобуває всі дотичні документи, але бойовий журналіст, що хоче таким способом здобути собі капітал, заслуговує на імя не лиш неетичної людини, а просто гієни. Та для преси такого роду як ОУН-івська, засади етики не існують. Якими були названі міністри Гетьм. Держави — добрими чи злими, про це очевидно суб'єктивна й злободневна „Нова Рада“ другого дня по протигетьманському повстанні не могла судити. А найменше даних на це має оунівський листок, якого редактори про добу 1918 року, про Гетьманську Державу,

та й взагалі про Сх. Україну, її революцію й її людей мають приблизно таке уявлення, як про Китай і часи його цесаря Шігуанті. Історія одначе вже видала свій осуд. Вона ствердила, що Гетьманський період революції був державницький, що Гетьманська Держава була дійсно Українською Державою, що праця, виконана в тому часі по організації нар. освіти, військовости, фінансів, внутр. урядження й т. д. входить до історії з позитивною оцінкою. А коли порівняємо цю Державу з тією, що повстала 20 літ пізніше на Закарпатті й у якій круги, симпатичні передрукувачам із „Нової Ради“, мали нагоду виявити своє „державництво“, то нині хіба справді треба бути лиш зжовклим од еміграційної гризні й од загумінкового задуху умовим імпотентом, щоб оспорювати ще й досі той дійсний державницький план, з яким будувалась і закріплювалась Гетьманська Держава 1918 р., повалена большевиками й їх підголосками з кол. „Нової Ради“. Але повернімось до людей.

За „Новою Радою“, ОУН хоче засудити й зганьбити тих, які не тільки були міністрами Української Держави (це одно повинно було б стримувати тих, які хваляться своїм пієтизмом до державних традицій, перед хуліганськими пашківлями!), але які ввійшли вже до історії, як діячі українського відродження. Отже напр. гетьманський міністр М. Василенко (якого безграмотний редактор „Укр. Слова“ називає „Васильченком“!) — це визначний український історик, дійсний член Наукового Товариства ім. Т. Шевченка у Львові, приват-доцент київського університету, президент Всеукраїнської Академії Наук, засланий большевиками за націоналізм (чи не іронія? Газета, що називає себе націоналістичною, його нині шкалює! Але в Гуляйпіллі все можливе). Поклав великі заслуги при досліджуванні старовини Гетьманщини; 1905 року був засуджений царатом на в'язницю за „українофільство“; до війни редагував Записки Наукового Товариства в Києві. Отже — „на суд“ його!

Федір Лизогуб — зо старовинного чернігівського козацького роду. Предки його були полковниками й сотниками за Гетьманщини, батько його приятелював із Т. Шевченком, брат Дмитро за участь у рев. організації „Народня Воля“ був повішений царським урядом. Як Голова Полтавського Земства, Ф. Лизогуб у найгірші часи петербурзької реакції підтримував українського духа на Полтавщині; його заходами збудовано пам'ятник І. Котляревському, збудовано в укр. стилі будинок Полтавського Земства, Лизогуб заходився біля будови пам'ятника Т. Шевченкові в Києві, заложив ряд майстерень, де мистець Сластьон виховував учнів-мистців в українському дусі. В 1909 році, (цебто тоді, коли нинішні редактори „Націоналістів“ й інших „Укр. Слів“ ходили під стіл пішки або були вірними ц. к. чорно-жовтими, австро-угорськими патріотами), в приявності царя Миколи II, Ф. Лизогуб виголосив промову про невміручий український дух Полтавської Землі, чим викликав велике обурення. Отже — „на суд“ його!

Ігор Кістяківський, — визначний правник-цивіліст європейської міри, доцент університету, що його мусів покинути не

погоджуючись із освітню політикою царату в 1910 р. Батько Іг. Кістяківського Олександр — професор київського університету, відомий український діяч і учений, брат Богдан — відомий соціолог, член Всеукр. Академії Наук, професор київського університету. Вихований під безпосереднім впливом В. Антоновича, М. Драгоманова й інш., Іг. Кістяківський ще задовго перед революцією стояв близько до укр. життя й фінансував у Москві „Украинскую Жизнь“, якої редактором був м. інш. і С. Петлюра. Отже — „на суд“ його!

На суд всіх тих українських людей думки й чину, що кість від кости — сини української землі, що зросли душею й серцем з українською культурою й традицією, що слово державність зрозуміли не як демагогічний засіб, а як велике й реальне діло, якого не вільно легковажити, а за яке взялися, посвячуючи йому все своє знання й свою енергію, йдучи наперекір обставинам і наперекір анархічному духові недержавницьких земляків! На суд тих, що з ні ч о г о творили укр. адміністрацію, університети, школи, військо, флот, дипломатію, скарб! „На суд їх!“

Нема потреби переоцінювати й ідеалізувати цих людей. Вони, як і всі люди, мали свої помилки, але лиш той не помиляється, хто не здатний взагалі до будьякої творчої праці. Однак вони — міністри Гетьм. Держави поповнили менше помилок, ніж їх республікансько-демократичні наступники, які ввели Українську Державу послідовно й нестримно до загибелі. А міністри Лизогуб, Василенко, Кістяківський та інш. ввели Українську Державу послідовно до закріплення. І не будь стихії укр. кирині й гуляйполя, вони б її закріпили.

І „Нова Рада“ замість ганебних пашквілів писала б їм похвали...

Невблагана історія свій осуд видала. Вона (коли йде про її український державницький критерій) живих і мертвих діячів поліття 1917—21 поділила вже: на будівничих українського державного життя й на його руїників. Двадцять пореволюційних літ цей осуд історії закріпили. І коли сьогодні цей вирок суду української історії слід оголосити, то для міністрів Рогози, Василенка, Лизогуба й інш., які з хаосу й анархії революції двигали сильну Українську Державу й за це згодом заплатили смертю з руки займанця, він буде не лиш виправдуючим. Буде зразковим для покоління, що хоче нарешті здійснити державницький ідеал України. Воно помилок 1918 р. не повторить. Але воно візьме те, що для цього великого року України й його людей було істотним: непохитну віру в себе, державницький реальний розум і розмах будівництва, незломну енергію й безкомпромісовість супроти недержавницької анархії. Натомість на суд віддасть тих, які у 1918 р. українську державність згубили, й тих, які нині ще, ганебні традиції братовбийчої війни й бездержавницького хаосу продовжуючи, зеднані з темними силами, оплюгавлюють те найкраще, що в нас було й є, розідають народній організм отруйною демагогією, а Україну віддають на глум торговища й на поталу.

На суд їх!!..

МИКОЛА ГОСТРИЙ

Прага

Рапіра й камінюка

Гетьмансько-державницький рух має серед своїх українських земляків дві категорії противників: добросовісних і недобросовісних. До першої категорії відносяться люди ідейні, які мають певні переконання, напр. республіканські й т. п. З добросовісними противниками Гетьм.-держ. рух числиться дуже поважно та намагається дійти з ними до порозуміння й співпраці на ґрунті ширшого державницького служення нашій Батьківщині.

Натомість зовсім іншою є категорія недобросовісних наших противників, як рівнож і відношення до них Гетьм.-держ. руху. З цими людьми не може бути у нас ніколи ніякого порозуміння, а лише безоглядний бій до повного їхнього унешкідливлення. Люди з табору недобросовісних наших противників зправила безпринципові й безідейні.

На свою політичну працю вони дивляться як на ремесло й тому завжди пристосовують свою діяльність і свої погляди до тієї чи іншої часової кон'юнктури, яка обіцяє хоч хвилиний, але обов'язково матеріальний успіх . . . Саме з того табору недобросовісних противників ведеться останній час безоглядна кампанія проти Гетьмансько-державницького руху. Помимо всяких інсинуацій, дурних та безглузвих, на які відповідати не варто, саме через їх явну безглуздість, є й „хитрі“ та провокативні, що мають метою баламутити ширший український загаль.

Чуємо напр. таке: „чому Гетьманці не відкликають акту про федерацію з 1918 р., який, мав би таким чином, і на сьогодні має обов'язуючу силу?“ . . .

Абож: „Чому й на якій підставі Гетьманці претендують на зближення з сучасною Німеччиною, що нічого спільного не має з монархізмом?“

Ініціатори цих запитів зраджують свій спекулятивний, а не державницький підхід до української справи.

Акт про федерацію з 1918 р. — це вже історична минувшина. Історія скаже в свій час, чи цей акт, що в свій час був вимушений загальними, несприятливими обставинами та вимогою побідної Антанти, був конечний і доцільний, чи ні.

Але відродження Гетьманського руху на еміграції спірається на всім відому, бо опубліковану й ясно окреслену ідеологічну базу, в якій краеугольним камінем є основна її теза, що „Українська Нація не може існувати без своєї власної, незалежної й суверенної Держави, тому Гетьманці-державники ставлять своїм завданням організацію тих сил, що хочуть збудувати незалежну й суверенну Українську Державу“.

Отже вважаємо, що кожна чесна людина не сміє ширити баламутства, твердячи, що акт про федерацію з 1918 р. має й на сьогодні обов'язуючу силу.

Другий випадок проти Гетьманців-державників, що шукають збіжності укр. державних інтересів із сучасною Німеччиною, яка „нічого спільного не має з монархізмом“, зраджує рівнож недержавницьке думання наших спекулянтів від політики. Саме цей випадок найкраще підкреслює сервілізм і своєрідний підхід до укр. справи, як до напівприватного діла окреслених осіб та груп, що в своїй політичній співпраці й орієнтації шукають в першу чергу свого пана, якому хочуть обов'язково бути на всі сто й п'ять відсотків до вподоби. На цей запит відповідаємо теж запитом: „отже виходить, що й монархіст Мусоліні не може та не сміє бути в союзі, та ще й у особливому, тісному приятельстві з Німеччиною?“ . . . А монархістична Японія, а монархістична Югославія й т. п.?

Люди з табору недобросовісних противників розгортають безоглядний бій проти Гетьм.-державницького руху та за всяку ціну хочуть опанувати укр. громадянство, здобути його симпатії й підтримку. Зброя, якою воюють Гетьманці в цьому бою, не рівновартісна: у Гетьманців у долоні лицарська рапіра, у противників їх — камінь, що нею вони кидають з-за темного куца й з кута.

Та сьогодні, після всього пережитого укр. народом горя й лиха в Сх. Україні, в Галичині й на Волині, в Східній Карпатській Землі, широкий український загаль мусить критично дивитись на сучасне українське політичне життя й не сміє бути легковажним і сліпим, як це, на жаль, було в минулому. Твердо віримо, що здоровий розум та інстинкт самоохорони візьмуть гору й допоможуть ширшому українському загалові збагнути правду та її всією своєю вагою підтримати.

В. А.—Й.

Колонізаційна політика сталінату

В 7. ч. „Нації в поході“, в статті п. з. „Сталін підготує голод в Україні“, порушено м. інш. справу переселювання Українців із рідних земель в інші частини СРСР. Слід доповнити згадку про цю доволі мало відому закордоном справу деякими довідками. Причини до колонізаційної акції такі:

1. Сов. уряд, з огляду на перманентну небезпеку війни з Ніппоном, бажає закріпити якнайсильніше райони Далекого Сходу під поглядом господарським, надаючи їм характер самостійної й самовистачальної економічної бази, що могла б, на випадок війни, обійтись без допомоги з центр. частин СРСР. На 18 з'їзді партії Молотов сформулював цю справу так: „Далекий Схід повинен мати в себе все необхідне з палива, а по можливості також і з металю й машинобудівництва, з цементу й лісу і взагалі з царини будівельного матеріалу; рівнож і з більшости тяжких до перевозу продуктів харчевої й легкої промисловости . . . Далекосхідній Край ми розглядаємо як могутній форпост сов. влади на Сході“.

2. Сов. уряд не був у стані урегулювати взаємовідносини між колхозами і т. зв. „присадибними частками“, що творили пів-приватну власність зколективізованого селянства. З природи річей, селянство займалось більше власною „присадибною“ землею, ніж колхозною працею, й уряд був змушений якимось реагувати. Одначе, відбирання „присадибних“ часток було б операцією досить небезпечною. Тому уряд вийшов із цього становища в інший спосіб: Постанова ЦК і Совнаркома говорить таке: „з огляду на те, що колхозні суспільні землі не можуть скорочуватись, а в малоземельних районах уже вичерпано резерви ґрунтів для наділення колхозників присадибною землею згідно з усталеними нормами, слід вважати необхідним переселення колхозників із таких колхозів у малонаселені райони (Поволжжя, Омська область, Челябінська область, Алтайський край, Казахстан, Далекий Схід і т. д.)“.

3. Сов. уряд кермується в дальшу чергу міркуваннями чисто політичними. Розвантаження територій, де серед населення помітний сталий спротив режимові, ще більш необхідне, ніж створення автаркічної економічної бази на Дал. Сході й урегулювання справи „присадибних часток“.

Це, без сумніву, відноситься в першу чергу до України й Білорусі. Цифровий матеріал загального перепису ССРСР на 17. I. 39. найкраще ілюструє колонізаційну політику сов. уряду. В той час, коли населення України й Білорусі зменшилось і середній приріст населення дуже низький — 4,83 ‰, приріст населення в окраїнних республіках ССРСР величезний. В Киргизії напр. 45,7 ‰, в Азербейджані 38,7 ‰, в Узбекистані 37,6 ‰ і т. д. Коли візьмемо під увагу, що корінне населення окраїнних областей ССРСР не відзначається високим відсотком народжень, а також і те, що приріст міського населення не стоїть у ніякій пропорції до росту сільського населення, то бачимо ясно, що цей приріст пояснюється лише напливом переселенців із інших областей. Вони прибувають на великі масові роботи в індустрії, як напр. в новий нафтовий район Караганди й Емби, або на поселення для сільсько-господарської праці.

Досі кольонізація відбувалась доволі хаотично й незорганізовано. Часто бувало, що переселенці не находили на нових ґрунтах ні обцяних будинків, ні інвентаря, й навіть придатної до управи землі. Тепер сов. уряд береться за планову організацію переселення, при тому в прискореному темпі. Оскільки досі, кольонізацію спрямовувано в Зах. Сибір, у Казахстан т. зв. Степовий Край, то нині існує тенденція спрямувати русло переселенців на схід від Єнісея, в Далекосхідній край.

В засаді кольонізаційна акція для України була б явищем додатнім.

Ще перед революцією тяга до кольонізації, до завойовань нових просторів була істотною для України, як країни в аграрному відношенні одної з найбільш перенаселених в Європі. Кольонізування нових земель є традиційним і в нашому минулому. Населення Слобожанщини, Чорноморя, Кубані й т. інш. становить одну з світлих карт нашої історії. Планомірна кольонізація Українцями азійських просторів, при існуванні української держави — метрополії, явище наскрізь позитивне. Але нині, за умов сталінату і за тими

міркуваннями, які криються за сов. „колонізаційною акцією“ (політичними й мілітарно-стратегічними), небезпека її для Українців очевидна. Саме технічне переведення такої справи, як колонізація, непосильне для бюрократичного й малограмотного сталінського апарату, тягне за собою численні жертви в людях ще заки вони прибудуть на місце призначення.

Додаймо, що урядовій, колонізаційній акції супроводить і самочинне явище „текучости“ населення. В пошукуванні кращих умов життя, населення не лиш України, але й інших частин СССР, мандрує з області в область, з місця на місце. Це сприяє процесові перемішання населення в національному відношенні.

Лювен, в червні, 1939.

Перспективи англо-советського союзу й Україна

(ОБ) Майбутнє англо-советського союзу невідоме. Чи московські демонстрації (іменування Молотова комісарем З. С.) вчинять англійський уряд більш згідливим, вимусивши уступлення Чемберлейна, чи з другого боку в Москві переможе „ізоляціоністичний“ погляд на дальшу політику СССР, а рівночасно в Лондоні переможе опінія табору, ворожого всякій спідці зо Сталіним — невідомо. Ясно лише те, що осередній тягар у пересправах Москва-Лондон переніся з європейських теренів на Далекий Схід, де блокада Японією концесій в Тіен-Тзіні створює для В. Британії небезпеку першої ваги. Справи Європи для Лондону відходять на дальший план, коли йде про загрозу найсуттєвіших інтересів англійської колоніяльної імперії. Блокада Тіен-Тзіну Японією знаходиться у прямому звязку з англо-советськими переговорами, які, в разі позитивного їх висліду, зміцнили б положення СССР на Сході, особливо тоді, коли б обовязком В. Британії як союзника Москви було б гарантування большевицьких інтересів на Сході й інтервенція з поміччю тій китайській стороні, що підпорядкована Москві. Протианглійська постава Японії змушує Лондон запобігати союзу з СССР, який, небоездатний на Заході, на Сході може стати корисним союзником, особливо в диверсійній протияпонській акції в Китаю.

Такий є механізм пересправ, що затягуються, та ставлять і досі під знак запиту їх остаточний вислід.

Одначе, сама ідея англо-советського союзу, в світлі історії й дійсності, насуває багато сумнівів, як узагалі ідея союзу двох імперіялізмів, що перебувають із собою в постійному антагонізмі. Не дивлячись на затушовування обома сторонами неприємних сторінок співжиття Англії й Росії в Азії, в минулому й сучасному, ті сторінки все ще яскраві, тим більше, що в нинішній Москві міститься центр комінтернівської акції, яка мабуть надто відома В. Британії

на теренах Індії, Канади й інш. посілостей імперії. Спир англо-російський датується не нинішнім днем. Він провізорично був „залагоджений“ 1907 р., але мав за собою історію зустрічей в Афганістані, на прикордоннях Індії, в Туркестані, а 1854 в Криму; він мав за собою заборону Росії держати флот у Чорному морі (1856) в наслідок програної війни; він замикав Росії вихід у Середземне море й перекреслюючи всі мрії Петербургу про Константинополь, загрожував навіть Кавказові з його нафтою в Баку.

Конфлікт Росії й Англії неминучий в Азії, навіть при заіснуванні крихкого „союзу“ проти Японії цих двох суперників. Конфлікт російського й англійського імперіялізмів виразний не тільки в Азії, але й у Європі. Ввід англійського флота до Чорного моря, як це передбачує можливий пакт (для охорони Румунії) ставить у поважну небезпеку всі російські посілості над Чорним морем.

Англо-російський „союз“ чи англо-російський антагонізм, будь то на Сході будь то на Заході, втягає в гру й Україну, тому, що зустріч цих двох сил відбудуватиметься також і на теренах, приналежних до України. Лондонський уряд, пактуючи з Москвою, не враховує безпеки, одної з найголовніших, яка існує для його майбутнього „союзника“ з боку України. І, зле було б, коли б цей самий уряд, зрікаючись непевного союзу з Москвою, а замиряючись із противниками большевицької Москви, грав надалі свою протиросійську карту (хочби на Чорному морі) без уваги на наші, життєві українські інтереси. Шкода було б, коли б і нинішні великобритійські політики, укладаючи свої взаємини з Росією в той чи інший спосіб, повторили помилку з 1919 р. і злегковажили наше існування, визначене прагненнями свободного і державного життя. Українська справа буде ахіллевою п'ятою в кожному порозумінні тієї чи іншої потуги з ССРСР, що неправдо замовчує й наш голос у справах Сходу, ідентифікуючи його з російським. Майбутність змусить одначе нині не зацікавлених цей голос почути.

Ідеї, люди, чини

— Занотовуємо дуже цікаві розважування А. Білопольського в журналі „Плуг та меч“, що видається в Аргентині, на тему „Україна й Захід“ (ч. 8, травень 1939). Проживаючи в латинській Америці, А. Білопольський, один із найближчих співробітників В. Липинського, вміло пристосовує ідеї свого Вчителя до доби, а в оцінці явищ Заходу зберігає таку потрібну для нас об'єктивність. В невеликій, але знаменній статті А. Білопольський аналізує дві сили, що порушують в даній добі Захід — расизм і демократію та з'ясовує, яким повинно бути наше становище супроти цих двох сил.

Автор стверджує з одного боку

антидемократичність українського звольницького руху, а з другого боку расову неусталеність українського населення. Тому, каже він, „єдиним завданням до розрешення є питання нагромадження й організації рушійної сили, якому на перешкоді стоїть випливаюча з расової неусталеності внутрішня розбитість української порушуючої цєпто провідної верстви. Відповідь на це питання вже дала історія. Коли схочемо сконсолідуватися і вдержатись як культурно етнічна індивідуальність, мусимо організуватись на монархічних засадах, які расову різнородність неутралізуюватимуть зміцненням єдності політичної. Зформуємо монолітну на-

цію, багату на творчі пориви у всіх областях, бо з різnorodних елементів складену, коли перейдемо через кілька поколінь монархії, як це було з усіма без винятку народами Зах. Європи“.

— Орган Ліги Українців у Франції „Єдиним фронтом“ (ч. 1., липень 1939) містить м. інш. дуже цікаву статтю Бориса Немирця п. з. „До історії Ліги“; стаття цікава аналізом ступневої еволюції настроїв нашого робітництва на еміграції, що від інтернаціоналізму прийшло до державницького ідеалу шляхом упертої й послідовної акції самоохорони перед діями руйнівницьких, ворожих течій. Автор статті приходить до висновків, які виражають теперішні течії серед укр. робітництва:

„1. Серед українського старого табору партійна ворожнеча поглибилась.

2. Старим партійним вожакам не сміємо вірити, бо вони носять лиш назву українську, і то для власного інтересу, а в дійсності вони замасковані федералісти-мілюковці чи пілсудчики.

3. Партії діють в першій мірі для себе, а не для України.

4. Справа єдності для партійних „вождів“ передчасна, бо вони не мають ще мінімуму національної солідарності.

5. Доки не буде авторитетного провладу, якому підпорядкувалися б усі українські партії, стримуючи свій партійний егоїзм та видививнувши на перший план загальні укр. інтереси, доти ми не маємо реальної можливості створення дійсно самостійної, а не кольоніальної України“.

Висновки, занотовані автором, наїшли свій вираз у статуті Ліги, що підпорядкований гаслам конструктивного націоналізму у державництва.

— Львівська „Батьківщина“ містить статтю Д. Палієва, в якій м. інш. читаємо: „... найбільша наша трагедія, яка нині виступає наглядно, це масова втеча укр. інтелігенції від суспільно-політичного життя, випущення нею з рук керми душами. Панувати над душами, розбудити довіру до себе може громадянин лише тоді, коли він є добрим прикладом для маси. Не вистарчать бути добрим кооператором, просвітянином, адвокатом, священником. Треба власним своїм життям доказувати жертвенність, безкорисність, патріотизм, бо

лише такі одиниці можуть посягати на володіння над душами, можуть мати вплив на молоде покоління та остерегти його перед кігтями чужих агентур“.

Стаття кінчається заклик до інтелігенції повертатись до суспільно-політичної праці, ставати „керманчачами душ“. Думки на часі, проте гадаємо, що сумерк інтелігенції, стверджений автором статті, без сумніву явище загальне й закінчене. Не слабосильному й слабодухому класові, що хитається й приноровлюється до конюнктури, володіти душами нинішнього покоління. Провід над душами здобуває не опортуністична інтелігенція, знесилена в нерівній боротьбі, а та ідейна сила, зформована зусиллями різних класів укр. суспільства, що з новими ідеями й новими методами чини накинє державницький ідеал праці й дисципліни інертній більшості. Цей процес вже довершується. Сигнал моральної революції подають всі творчі й органічні укр. сили, незалежно від того, звідки вони йдуть: зверху, чи знизу. Криза минає.

— Орган рос. націоналістів на еміграції „Бодрость“, дораджуючи Українцям читати нову книжку кн. Оболенського про Україну, яка, наче б то написана зовсім „об'єктивно“, не вражає нічим українського національного почуття, а навпаки — розкриває велич української місії на сході, культурну роль України як посередника між світом Заходу й Росією, героїзм Українців в минулому, м. інш. говорить про те, що „принципально й фактично питання відносин між Україною й Великою Росією буде вирішене тільки в Києві й Москві“. Гарно, але що? Аджеж для „Бодрости“, що пише Україна й український в лапках, що уважає наш рух „вигодотворним на берлінських хлібах“ і т. п., це питання вже давно вирішене. При чому ж тоді розмови про Україну й укр. націоналізм, якого існування „Бодрость“ нібито визнає, книжка кн. Оболенського про місію України та майбутні розмови в Києві й Москві? Росіяне зправа й зліва, білі, червоні й рожеві в українському питанні однозгідні. Для одних це Україна в лапках, для других, прозорливо, без лапок, для третіх (напр. генеральського „Голоса“ з Білгороду, полковницького „Сигнала“, штабс-капітанської „Газети“) взагалі „такого зверя нет“, як

казав один вірменин оглядаючи жи-
рафу, а для всіх солідарно — видумка
канцл. Бісмарка. Отже що ще вирі-
шати?..

— Правда (29. 9. 38) остерігала,
що „спис населення ССРСР повинен
відзеркалювати величезні результати
всесвітніх (!) історичних (!) перемог со-
ціалізму в нашому краю“. 2. червня
ц. р. оголошено цей список. Населення
СРСР виносить 170.467.186 осіб. Ци-
фра імпонує. Але, коли ми порів-
няємо приріст населення в відступі літ
1897—1939, то ті „величезні резуль-
тати“ з'являються в усій своїй нагій
правді. Отже оскільки в рр. 1897—
1913 приріст доходив до 16,9‰, в
1914—23 хитався між 6,0‰ і 8,0‰,
в 1923—24 — доходив до 20,0‰, то
потім стало спадає (1930 — 18,8‰,
1931 — 16,9‰, 1932 — 15,3‰), а в
1933—38 котиться аж до 4,83‰!
Приріст населення СРСР два рази
менший од приросту в Румунії, Поль-
щі, Болгарії, далеко менший од при-
росту в Німеччині, Італії й ЗДПА.
Чи потрібні коментарі? А однак
Правда 2. 6. 39. безсоромно пише,
що „в списі виявились результати со-
ціалізму, що його сила й міць найшли
вияв у небувало швидкому зрості на-
селення“.

— Кожне чергове число нашого
часопису вправляє в рух всі органи
оунівського агітпропу. Ударним по-
рядком тріщать машини НПС, найви-
значніші „публіцисти“ б'ють у кілька-
нацятьох копіях відповідні соцзамов-
лення й розсилають у найбільш за-

грожені терени. „Націоналіст“,
що колись крав, без подання джерел,
думки одного з редакторів „Нації в
поході“ й живив ними своє марне до-
життя, „Новий Шлях“, що колись
заосмотрював передруківані в ньому
праці того ж редактора високопате-
тичними епітетами й похвалами, со-
лідарно друкують „ІПУ в поході“ —
підленьку статейку о. я. (розчарував
нас, справді!), присвячену ч. 4. „Н. в
П.“, за ними поспішають інші й інші,
а відзивається їм у тон і львівський
„Вістник“ Д. Донцова; комахи, як
кажуть, звичайно перед осінню бу-
вають особливо злющі. Але по pas-
savan, панове. Шкода часу й атласу.

Натомість, більші, прихильні згадки
про наш часопис появлялися в арген-
тинському „Плугу й мечі“ та в
„Канадському Фармері“, що підкрес-
лює зокрема „скристалізованій і яс-
ний світогляд“ „Нації в поході“ й її
поважний характер як органу молод-
шого державницького покоління; зо-
крема „Канад. Фармер“ відзначає
статтю нашого львівського співроб.,
Ів. Брусного з ч. 5. Передруки
статей з „Нації в поході“ з'явилися:
„Барановскіяда без маски“
— Р. Тривара в „Нашому стягу“
(Чикаго), в „Укр. Зорі“ (Дітройт),
„Укр. Вістях“ (Едмонтон), „Поль-
ські васалі“ М. Мироненка в „На-
шому стягу“, „Дотраєді Зар-
карпаття“ — І. Гриневича в „Укр.
Зорі“, уривки з листа Липинського
в „Укр. Робітнику“ (Торонто), в
„Укр. Вістях“ і т. д.

За який націоналізм?

[П] Хаос термінології спричиняє у нас надуживання гасел тими,
що їхні діла є повним протиріччям голошених ними гарних слів.
Звідси походить плутанина, звязана зо справою націоналізму.
Треба виділити з усього, що в нас націоналізмом називається, з
його імям організується й веде ідеологічно-політичну роботу, два
типи. Це т. зв. „націоналізм“, або націоналізм неорганічний і спе-
кулятивний, що з'явився в нас як свого рода „інтернаціоналістична“
доктрина, перекладена живцем із західних зразків, без опертя на
реальних базах українського ґрунту. З'явився цей націоналізм у нас
як відповідник большевицького екстремізму, уживаючи навіть анало-
гічних деструктивних гасел (боротьба з т. зв. „провансальством“*),
заперечення минулого й традиції, згл. „вибирання“ з тієї традиції

*) Провансальство для Донцова — це значить все, що було в Україні й
в укр. народі („нація-байстрюк“ як каже він) перед Донцовом — нічого не
варте мімікрі. Історія України починається від п. Донцова. Провансальство
для ОУН — це значить, у сучасному, табор „революційний“ і табор „опор-

лиш того, що може виправдати появу „не-провансальців“, гостра критика всіх і всього, ексклюзивність й т. п.), а далі вживаючи не тільки гасел, але й відповідних метод акції, що не лише не питоменні, але часто зовсім чужі українській духовості (напр. аморальність з ославленого „декалогу“), калічили й калічать здорову українську душу. Цей „націоналізм“, що не має нічого спільного, ні з нашим ґрунтом, ні з нашою племінністю, ні з нашою історичною традицією, надхнув еклектик російсько-космополітичної породи Д. Донцов (типовий *deraciné!*), а в життя його пробує переводити не-українська по духу й по методах, політична формація ОУН.

Проти цього націоналізму, що є викошлявленням української душі, що є ідеологічно чужий нам, що політично вясক্রавив себе як чинник спекулятивний, руйницький й розрахований на короткий час, ми боремось і будемо боротись.

Але оскільки ми проти націоналізму, пропагованого Д. Донцовом і його епігонами з ОУН (М. Сціборський, Я. Оршан і ін.), то ми не проти націоналізму, як потужної, одуховлюючої й порушуючої сили, що нуртує серед широких мас нашого суспільства у краю й на еміґрації. Ми не проти того націоналізму, що пливе, як завважає В. Липинський, перш за все, з любови земляків до себе, з великої любови до свого, до своєї землі, до своєї традиції. Ми, що вважаємо націоналізм лише загостреним патріотизмом, рушійним і надхненним почуттям національної окремішности та вірою в велике майбутнє нашої нації, не можемо бути з природи противниками такого націоналізму й його організованих форм. Бо ми за все те, що має коріння в рідному ґрунті, ми за все те, що скріпляє Україну й допомагає їй двигнутись до вільного, державного життя. Бо ми, вкінці, є самі націоналістами, як ними є всі ті, що в основу всіх турбот свого життя кладуть турботу за Батьківщину.

Демаґоги й спекулянти, звичайно, навяжуть нам етикету „теж — націоналістів“, а в своєму забріханні підсунуть нам намагання „підробитись“ і „підлабузнитись“ під „дух доби“; все це знаємо й з повним спокоєм належно оцінюємо. Передусім, ми ясно ствердили, з котрим саме „націоналізмом“ нам не по дорозі; ані донцовського, ані оунівського „націоналізму“ переліцитовувати не збираємось і під його „спасенні“, руйницькі гасла не підробляємось. Ані порожня й дешева фразеологія, ані розбивання духових і фізичних сил нації, ані деморалізація суспільства фікцією „націоналістичного інтернаціоналу“, „національного еросу“, „націоналістичної виключности“ й т. п. не є й не будуть нашими гаслами. Засада аморальности, себто „визволення“ України „всіма можливими засобами“ (в тому: злочином, лицемірством, шахрайством, брехнею, зрадою й інтригою) можемо дарувати на здоровля Д. Донцову й його вірним учням з ОУН. Бути такими „націоналістами“ значить не бути Українцями взагалі.

туністичний“. Все, що поза організаційними впливами мафії ОУН, є тим самим „поза скобками укр. життя“. Правда Україна — це ОУН. Блаженні віруючі. Але подібне ми вже чули: „Мы наш, мы новый мир построим...“

Але марна надія відділити нас від того творчого органічного українського націоналізму, якого ми не тільки співробітники й супутники, але й співтворці. Марна надія виключити нас, Гетьманців - державників, традиціоналістів, легітимістів консерватистів і взагалі всіх, хто є не лише на словах, але й на ділі українським патріотом, з русла, що ним пливе українська духовість доби і яке називається націоналізмом. Ми бо з ним сповні органічно.

Хіба Гетьмансько-державницький рух голосить якенебудь замирення чи компроміс із ворогами? Хіба ідея Соборної й Самостійної Української Держави не є ідеалом всіх „не-націоналістів“, ідеалом, що опанував всі наші мислі й чини? Хіба віра в призначення України, в її велику, а не в підрядну ролю серед народів, не є нашою вірою? Хіба наш ідеал державности не є висловом усього найкращого й найшляхетнішого, що український ум та серце витворили й зберігають? Хіба не є Гетьманці-державники такі ж нетерпимі до ворогів, а чутливі на кожну найдрібнішу проблему сьодогняшнього дня, що заторкує Україну, хочби в найменший спосіб? Хіба не готов кожний Гетьманець-державник до посвяти, офіри — й то не в слові, а в найсправжнішому чині — для добра України? Чи не творили легенду визвольних змагань 1917—21 рр., легенду, яку хочуть собі монополізувати „націоналісти“ з ОУН, також і Гетьманці?*) В якій мірі можна відділити ідеологічні бази органічного націоналізму, України від баз Гетьманського Руху? Чи ті світлі традиції українського минулого, що на них спирається здоровий націоналізм не є також і нашою, Гетьманською традицією? Чи не жалюгідним виглядає факт, що спекулянти — духові безбатьченки з ОУН, намагаючись в останніх часах, на скору руку, склеїти й свою „традицію“ в першу чергу взяли за крадення цитат у... Гетьманів! Чи й у історії новітнього руху постаті, на яких споглядає укр. націоналізм як на своїх предтеч, а то на „Тарасівців“, Ол. Пчілку, М. Міхновського, Л. Українку й т. п., не є водночас предтечами нашого, Гетьмансько-державницького руху? . . . І хіба постать В. Липинського, творця доктрини Трудової Монархії, не стає нині дороговказом для загально-українських державницьких стремлень, скарбом усієї Нації? І врешті: чи ознаки активності, вольовости, смілости, безкомпро-

*) Щодо часів по війні, то ОУН чомусь присвоїла собі монополь на офірність і страждання під окупантами, так якби в тюрмах польських, советських і ін. не сиділи, а від кулі чи на шибениці займанця не гинули взагалі українці, які до ОУН (зокрема закордонної) ніякого відношення не мали й не мають. Коли досі окупанти не переслідували офіційно Гетьмансько-державницького руху, то це ще не значить, що він не існує або для них не страшний або що Гетьманців за їх акцію чи за переконання не переслідують. Чому ж, тепер, коли Гетьм.-державницький рух, невгавно поширюється й розумно, без витрати сил (якими шафувала ОУН) переходить до безпосередньої акції, Гетьманців вязнять у польських, румунських, чеських і мадярських тюрмах? Чому ж у січні б. р. арештовано в Києві понад сотку червоних старшин за здогадний звязок з В. П. Гетьманичем Данилом? . . . Коли йде про українську кров, то Гетьманці знають її дорогу ціну й проливають її не для долярового розчулення земляків у Америці. Отже тільки люди до шпикю костей здеморалізовані й зденационалізовані сміють говорити про монополь на право смерті за Україну.

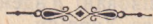
місовости, дисципліни, що є ознаками націоналістичного світогляду, не є світоглядом нашого руху, як одної з сил, що все українство організують, ведуть до боротьби й остаточної перемоги? ..

Ні, повторюємо, стократ ні! Гетьмансько-державницький рух, як розумний і строго впорядкований вираз хотіння Українців утвердити свою волю й владу на землі, як ідеологічно-політична формація доби, що активно бореться за перемогу українства над чужими стихіями й цю перемогу бачить лише в державному закріпленні, то тотожний зо всіма здоровими силами України, що працюють не на час, а на вічність. І коли подивимось із того погляду, то де найдемо більшу „націоналістичність“ — у т. зв. „націоналістів“ з ОУН чи у Гетьмансько-Державницькому русі? Ті, перші, подібно як колись соціялісти, говорять: Україна „або націоналістична або ніяка“, і не лиш говорять, але переводять це в діло. А чи колинебудь котрий Гетьманець посмів сказати: „Україна або лише Гетьманська або ніяка?“ Де приходиться справа України, як великого й нероздільного цілого, там навіть маєстат Носія Державности уступає. Гетьман Павло й його Рід не раз доказували своїм поступованням, ідучи за найкращими традиціями своїх попередників у минулому, отцю „націоналістичність“ Гетьманського Руху. А чи вмiли колинебудь поступитись своїми хоробливими амбіціями, своїми особистими й партійними інтересами для добра України ті, що деклямують на всіх перехрестях: „Україна понад усе“? Не тільки в своїй мізерії духа не вмiли, але в своєму ганебному засліпленні й самозакоханні попросту не хотіли. Тож і видасть їм відповідний осуд історія.

Ми — нація в поході. Ми в революційному стані. Але впевнено ідемо до синтези. Позитивні елементи націоналізму мусять зеднатись із позитивними елементами традиціоналізму. В цій синтезі арбітром буде Монарх, а змістом: Ідея українського монархізму. Це наслідок тієї моральної, духової й сутонаціональної української революції, за яку боремося ми — Гетьманці-державники, виповідаючи війну всьому, що Україну принижує, а замирюючись з усім, що Україну веде до величі. Хто цього не розуміє, той не розуміє стилю нашої великої доби, виповненої глибоким духовим змістом.

Укр. монархізм не оспорує досягнень органічного, творчого націоналізму і не може оспорювати, бо він сам був у великій мірі співтворцем тих досягнень. Але ті досягнення самі по собі ще не достатні. Націоналізм в Україні стане лиш тоді справжнім досягненням, справжньою базою для дальшого зростання, коли в злагоді з монархізмом виборє глибокий внутрішній зміст, дух Правди, відповідний духові української нації.

Бо український монархізм — Гетьманство є синтезою; українським завершенням того могутнього й органічного здвигу, що в нашій добі приймає скрізь назву націоналізму, а на кожному терені, різному етнічно й цивілізаційно, має всякий раз свої окремі форми й свій властивий, неповторний зміст.

Одвертий лист

„В числах 5—6 націоналістичного часопису „Пробовм“ (Прага) у статті „Проти провокацій“ є твердження, що все, написане в Комунікаті Гетьманської Управи про діяльність укр. націоналістів у Карпатській Україні, не відповідає дійсності. Нижчепідписаний дає повну волю авторові вищенаведеної статті, Др. Рососі, притягнути його до відповідальности, чи то перед укр. громадянством, чи цивільним якщо хоче (німецьким або чеським) судом за „брехливі“ твердження, які пошкоджують „добру“ репутацію вождів укр. націоналістів. Наколи Др. Росоха цього не зробить, то тим самим ствердить, що подані нижчепідписаним у Комунікаті Г. У. відомості про діяльність укр. націоналістів у Карпатській Україні правдиві, а твердження Дра Росохи про „брехливість“ цих тверджень щонайменше безпідставні.

Др. Микола Самойлович.

13. VII. 39.

П. С.

Прошу всі часописи, що їм дорога українська справа, цей мій лист передрукувати.

М. С.“

